

als gezeichnete Rötelpiktogramme ausgeführt. Ihre Symbolik bezieht sich zu keinem der Zahlensysteme und ist eher den Piktogrammen an spätgotischen Dachstühlen ähnlich. Diese Indizien ordnen die Entstehung des Dachstuhls in die Zeit um 1500 ein.

Über dem dreischiffigen Hallenbau befindet sich der Sparrendachstuhl mit zwei Kehlbalken, mit der entwickelten Längsbindung mittels liegenden Stuhls vom teils entwickelten Typ im ersten und dem frühen Typ im zweiten Höhenniveau. Die ursprüngliche Dachkonstruktion wurde 1993 durch eine ganz gelungene Kopie ersetzt, das erhaltene ursprüngliche Binderespärre war 1639–1649 datiert. Aus der typologischen Hinsicht entspricht die Konstruktion der Übergangsperiode vom frühen liegenden Stuhl der renaissancezeitigen Dachstühle zu seiner im Barock verwendeten ausgereiften Form. Mehrere Teile, wie die fünfeckigen Schwellen, Rähme und Zierscheiben, entsprechen schon einem Barockdachstuhl. Zugleich werden aber die für den frühen liegenden Stuhl typischen Glieder benützt – besonders die Windrispe zwischen der Säule und dem Rähm (bei Absenz der fünfeckigen Schwelle) und der viereckige, vertikal an die Säule angebrachte Rähm. Die gezapften Fügungen mit Holznägeln werden schon im ganzen Dachstuhl verwendet, was für die südmährische Region verhältnismäßig typisch ist.

Der Befund und die dendrochronologische Datierung der erhaltenen Holzkonstruktionen bezeugen mehrere Ausbautappen der Kirche; das bestätigen auch die Jahreszahlen 1498 an einem Presbyteriumstrebeböfeler und 1600 an einem der Trebeböfeler vom Hallenbau. Der Chordachstuhl wurde noch nicht zuverlässig dendrochronologisch datiert. Sein Konstruktionssystem ist zwar für seine Entstehungszeit verhältnismäßig typisch, aber seine Erhaltung ist ein Einzelfall und es handelt sich wahrscheinlich um den einzigen Beleg des spätmittelalterlichen Zimmerhandwerkes in Südmähren, und bereits auf dem hohen handwerklichen Niveau. Mit Rücksicht zur Konstruktion und dem verwendeten Material handelt es sich im Rahmen Südmährens um das unikale Werk, das sich für das Begreifen der Entwicklung des Baues als sehr bedeutend verstehen lässt und hat somit einen sehr hohen Denkmalwert inne.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Pouzdřany (Pausram, Bez. Břecław [Lundenburg], Kr. Südmähren), *Mappe der I. (Josephinischen) Militärmappierung (1764–1768 u. 1780–1783), Ausschnitt, Mähren, Blatt Nr. 112 (Tschechisches Amt für Geodäsie und Kataster Prag).*

Abb. 2: Pouzdřany, Kirche d. hl. Nikolaus, Ansicht von Südosten (Foto aus NPÚ ú.o.p. [Archiv der alten Fotodokumentation der regionalen Facharbeitsstätte des Nationalinstituts für Denkmalpflege] Brno, Inv.-Nr. 6377 M-14/161).

Abb. 3: Pouzdřany, Kirche d. hl. Nikolaus, Ansicht von Süden (Fotos P. Dohnalová, falls nicht anders angegeben).

Abb. 4: Pouzdřany, Kirche d. hl. Nikolaus, Gewölbe im Turmuntergeschoss.

Abb. 5: Pouzdřany, Kirche d. hl. Nikolaus, Chordachstuhl.

Abb. 6: Pouzdřany, Kirche d. hl. Nikolaus, Chordachstuhl – Detail der ausgesägten Binderbalken.

Abb. 7: Pouzdřany, Kirche d. hl. Nikolaus, Chordachstuhl – Lager nach den ausgesägten Binderbalken, Abdruck der Schildwand der Gewölbekappe.

Abb. 8: Pouzdřany, Kirche d. hl. Nikolaus, Chordachstuhl, a, b – Abbundzeichen.

Abb. 9: Pouzdřany, Kirche d. hl. Nikolaus, Portal zum Dachraum über dem dreischiffigen Hallenbau.

Abb. 10: Pouzdřany, Kirche d. hl. Nikolaus, Dachraum über dem Hallenbau – Südmauer mit sekundär verwendeten Architekturgliedern.

Abb. 11: Pouzdřany, Kirche d. hl. Nikolaus – Nordmauer mit Schießscharten.

Abb. 12: Pouzdřany, Kirche d. hl. Nikolaus, Chordachstuhl, Bauaufnahme, Längs- und Querschnitt (Bauaufnahmen und Zeichnungen Abb. 12–15 M. Navrátil, 2013).

Abb. 13: Pouzdřany, Kirche d. hl. Nikolaus, Dachstuhl über dem Chor und dem Hallenbau, Bauaufnahme, Grundriss.

Abb. 14: Pouzdřany, Kirche d. hl. Nikolaus, Dachstuhl über dem Chor und dem Hallenbau, Querschnitt.

Abb. 15: Pouzdřany, Kirche d. hl. Nikolaus, Dachstuhl über dem Hallenbau, Bauaufnahme, Längsschnitt.

(Übersetzung J. Noll)

LOVECKÝ ZÁMEČEK V LEDNICI – ARCHITEKTONICKÁ A FUNKČNÍ PROMĚNA VOLUPTUÁRNÍ STAVBY

LENKA ŠABATOVÁ

In demselben Jahre (tj. 1806 – pozn. autora) ließ auch der Fürst auf der Eisgruber=Gemeinde=Wiese, die sich größtentheils am Saume des Parkes und Thiergartens in ungeheurer, kaum überschbarer Ausdehnung hinzieht, und auf welcher im Herbste Lanzier=Jagden auf Wildschweine, auch gesperrte Schießjagden und Pferderennen gegeben werden, ein Jagdhaus dicht am Rande des Thiergartens erbauen. Dieses hat einen vorspringenden Porticus mit 4 frey stehenden Säulen toskanischer Ordnung, die im obern Stock eine freye Gallerie bilden, von welcher die Damen und Honoratioren dem Schauspiele der Jagd zusehen. Diese Gallerie geht um ein achteckiges Cabinet, das heißt werden kann, unter welchem zu ebener Erde die Jägerwohnung, unter der Gallerie aber ein Bogengang befindlich ist. Die Länge des Gebäudes beträgt 5 Klafter 4 Schuh, die Breite 5 Klafter.

(J. Haderer, 1829)

Nedávno vyšla další z výpravných publikací o lednicko-valtickém areálu, prezentující historii krajiny a jednotlivých staveb.¹⁾ Drobný objekt, nazývaný Loveckým zámečkem – ve shodě s jeho historickým označením,²⁾ nikoli dle architektonických forem – je zde popsán stručně, obdobně jako ve starších textech. S výjimkou dominantního portiku ve funkci lodžie je současná podoba objektu víceméně architektonicky nezajímavá a při běžné prohlídce nic nenasvědčuje, že je vlastně torzem pozoruhodného saletu.³⁾

Lovecký zámek stojí severovýchodně od obce Lednice (okres Břeclav) při cestě k Ladné a zřícenině Janohradu. Je situován na okraji lesa a hlavním průčelím směřuje do otevřené krajiny, rozprostírající se jižně až západně od něho. Volně stojící, kubicky sevřenou dvoupodlažní stavbu na téměř čtvercovém půdoryse s valbovou střechou člení v průčelí otevřená sloupová lodžie toskánského řádu, spočívající na trojose přízemní arkádě a završená trojúhelným tympanonem. Do prostoru lodžie vstupuje trojboký rizalit s architektonickým rámováním, prolomený trojicí oken. Uvnitř je v každém podlaží dvojice místností nestejných půdorysů, úrovně propojuje půlvalné schodiště v západní části dispozice.

Roku 1829 popsal J. Haderer objekty vzniklé stavitelskou činností knížete Jana I. Josefa z Liechtensteinu (1760–1836) v příspěvku, jež vycházel na pokračování v tehdy oblíbeném tisku *Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst*. Lovecký domek (Jagdhaus) byl podle Haderera vystavěn v roce 1806 na rozhraní lesa, resp. tamní zvířecí obory a obecní louky, na které se na podzim konaly štvance na divoká prasata a další knížecí hony a dostihy. Byl postaven proto, aby poskytoval veškeré zázemí spojené s těmito činnostmi – sloužil jako vyhlíd-

Obr. 1: Lednice (okres Břeclav), Lovecký zámek, současný stav (foto L. Šabatová, 2014).

kové místo pro dámy a další hosty, kteří se nechtěli honů a loveckých her přímo zúčastnit, a k pořádání loveckých snídaní. Přízemí pak obýval hajný. Objekt měl podle Hadrera předstupující portikus o čtyřech sloupech toskánského řádu, který přecházel v horním podlaží v otevřenou galerii, odtud bylo veškeré dění na louce sledováno. Galerie vedla kolem osmibokého (sic!) kabinetu, který mohl být vytápěn, a pod nímž se v přízemí nacházel byt hajného. Vedle toho galerii neslo jakési podloubí. Celý objekt měl délku 5 sáhů 4 stopy a šířku 5 sáhů.⁴⁾

Tento text je nejstarší známou zprávou o sledovaném objektu a k uvedenému popisu se vraceli autoři topografické literatury i později.

Přímý doklad o zahájení projekce či výstavby objektu se nepodařilo v archivních pramenech dohledat. V některých sekundárních pramenech je uváděn jako rok výstavby letopočet 1805,⁵⁾ současná literatura se přiklání opět k roku 1806.⁶⁾

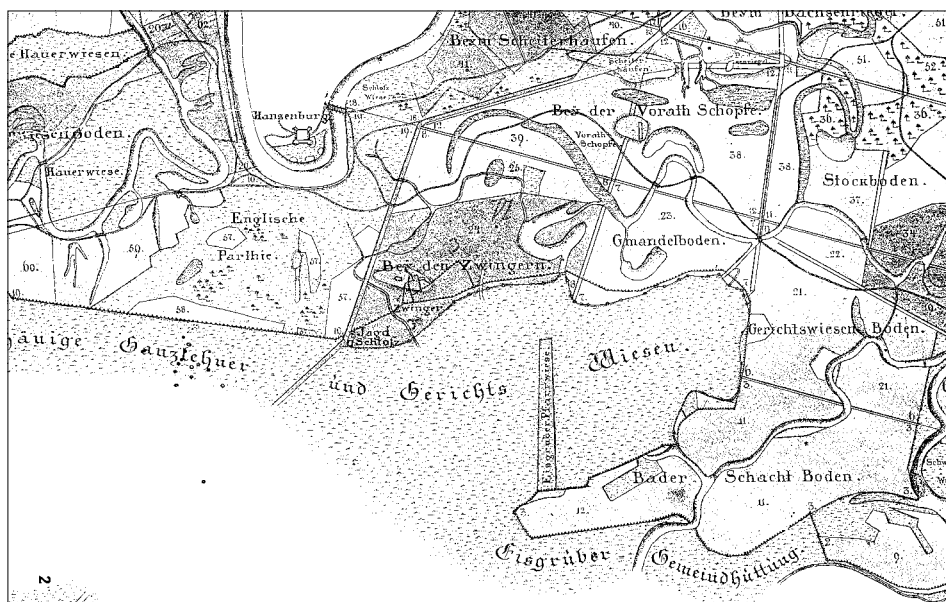
PŘEKVAPIVÁ DISPOZICE A JEJÍ PROMĚNA

Je zcela jisté, že J. Hadrera popisovaná dispozice nekoresponduje se stávajícím stavem. Překvapivě stejnou situaci vykresluje ovšem nalezený plán z fondu Liechtensteinského stavebního úřadu Lednice, vytvořený v souvislosti s výměnou krovu a ostatních dřevěných částí stavby (tj. ochozu a balustrády) a s úpravou kuchyně.⁷⁾ Z půdorysů jednotlivých podlaží

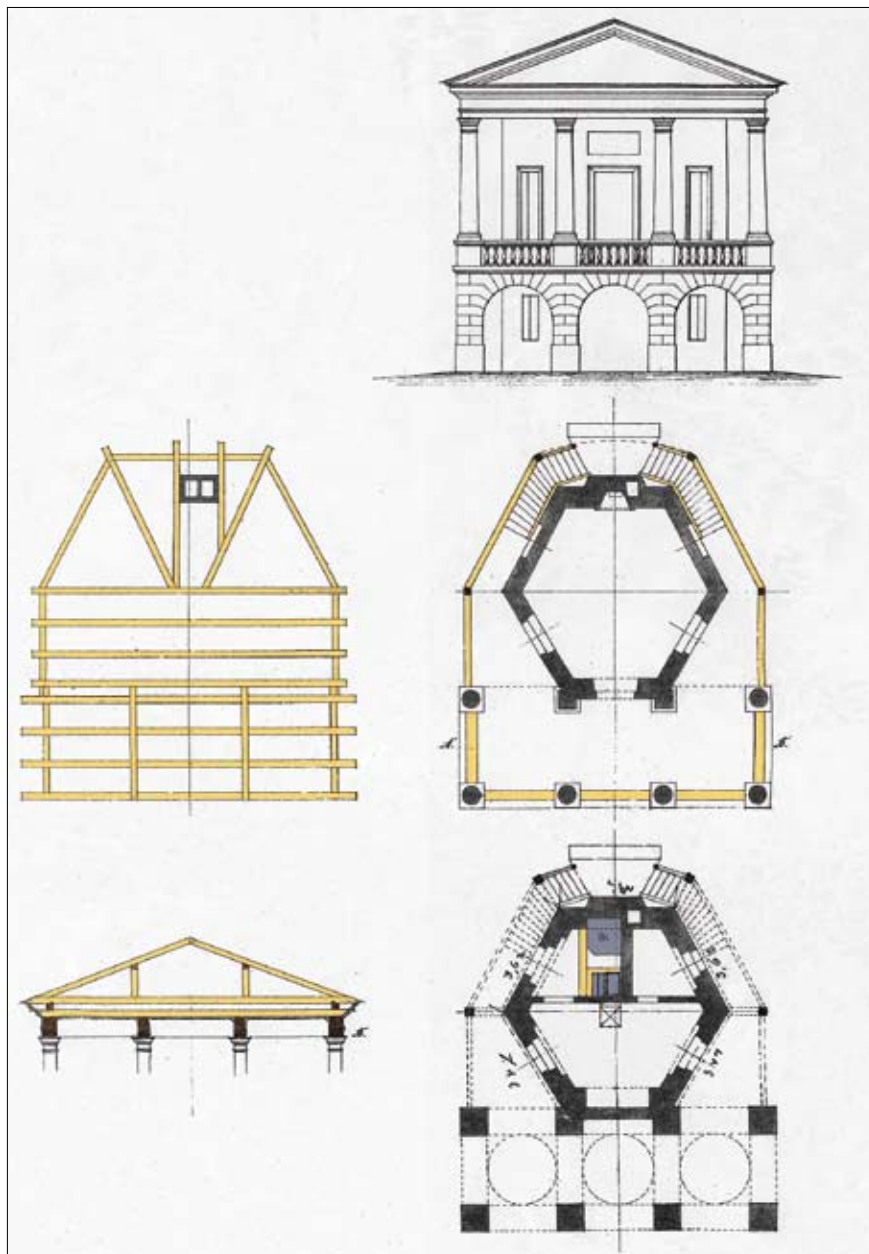
a z nárysu portiku je zřejmé, že se jednalo o drobný pavilón, tvořený šestibokým centrálním jádrem s ochozem a čelním portikem s loubím a sloupovou lodžii v patře. V přízemí je zakreslen malý byt, tradičně rozdělený do tří částí – síně, pokoje a kuchyně. Nad bytem v patře byl kabinet, přístupný přes galerii dvojicí dřevěných schodišť, umístěných v zadní části stavby. Při této zdi se nacházelo i J. Hadrera zmiňované otopné zařízení – otevřený krb. Plán není popsán ani datován, pouze signovaný J. Ohnsorgem. Johann Ohnsorg působil jako kreslič (*Bauzeichner*) při stavbě lednického zámku a ve druhé polovině 50. let 19. století byl jmenován stavebním adjunktem v tamním Liechtensteinském stavebním úřadě,⁸⁾ tehdy patrně vznikl i tento plán.

Na souvislost se současným objektem Loveckého zámku ukazuje především architektura lodžie a dodnes dochované torzo centrálního jádra v podobě trojbokého rizalitu – včetně totožného architektonického členění.

V inventářích hospodářských budov z druhé poloviny 19. století je objekt Loveckého zámku evidován jako obydlí hajného (*Jagdsattl Hegers-wohnung*).⁹⁾ V dochovaných spisech lednického stavebního úřadu není řazen přímo mezi stavby náležející lesnímu hospodářství, ale mezi objekty loveckého charakteru (*Jagd-Voluptuare*).¹⁰⁾ Z účetních záznamů, zaznamenávajících každoroční opravy a další stavební zásahy, vyplývá, že zde byly opakovaně vykonávány drobné opravy střechy (postupně byla měněna stará a poškozená šindelová krytina), oken a dveří.

Obr. 2: Lednice, výřez z mapy lesního revíru s Loveckým zámekem (uprostřed) a Janohradem (severně od něj), 1844. (repro, Moravský zemský archiv v Brně, fond F 31 Liechtensteinská lesní zřizovací kancelář, č. 4403).

Obr. 3: Lednice, Lovecký zámek, plán na výměnu krovu a drobné úpravy v interiéru, J. Ohnsorg, nedat. (repro, originál Moravský zemský archiv v Brně, fond F 115 Liechtensteinský stavební úřad Lednice, č. 4389).

Opravována byla i sousední budova stájí, přístupová cesta, oplocení a hlavní brána, čištěna studna. Práce, k nimž se vztahoval uvedený plán, se pomocí těchto zápisů bohužel nepodařilo přesněji časově zařadit.

Využití objektu jako obydlí hajného bylo jistě důvodem k provedení menší přestavby původního pavilonu, neboť malé rozměry místností bytu nemohly dlouhodobě vyhovovat každodennímu užívání. Přestavbu zachycuje další dochovaný plán, datovaný na přiloženém listě do roku 1888. Jak se zde uvádí, „projekt byl Klimkem ihned provedený, ale odeslaný knížeti kvůli bližší nespecifikovaným nejasnostem“.¹¹⁾ Jmenovaný Klimek – vlastním jménem Isidor – byl v letech 1887–1893 stavbyvedoucím (Bauleiter) Liechtensteinského stavebního úřadu v Lednici.¹²⁾ Plán je studií na úpravu přízemí a předkládá návrh rozšíření do přední části objektu směrem k loubí.¹³⁾ Výsledkem bylo především zvětšení obytné části bytu haj-

ného, tvořené nyní dvěma novými pokoji. Úpravy byly provedeny tak, aby co nejméně narušovaly dominantní pohled na hlavní průčelí. Větší pokoj osvětlovalo z boční strany objektu sdružené okno, menší kabinet opět z boku jedno okno. Vstup na lodžii byl i nadále po vnějším dvouramenném schodišti v zadní části stavby, vlevo od vstupu do bytu hajného byl pod schodiště vestavěn záchod.

Skutečnost, že návrh byl realizován, dokládá dochovaná dobová fotografie objektu, nacházející se v albu budov lesního hospodářství na lednicko-valtickém panství.¹⁴⁾ Fotografie je velmi cenná a dovoluje nám si lépe představit původní podobu saletu. Ukazuje, že fasády nové části byly opticky sjednoceny se soklovou partií portiku prostřednictvím slepých arkád a jednotným rýhováním omítky. V patře zůstala stavba beze změn. Na fotografii je zachycena i část dřevěné galerie, kdy krov podpírají subtilní dřevěné sloupky s patkami ve stylu dřevěných zahradních altánů. Čelní strana tympanonu byla hladká, podobně jako je to vyobrazeno na starším plánu od Johanna Ohnsorga. Jako střešní krytina se v té době uplatnil dřevěný šindel a zajímavým doplňkem stavby tehdy byl – dnes již neexistující – komín zdobený římsami a konzolkami. Na stavbě samé stavebněhistorický průzkum odhalil v místě vložení nového zdiva k části lodžie v přízemí viditelné svislé stavební spáry. V nich se zachovala i původní omítka včetně vrchního fasádního nátěru.

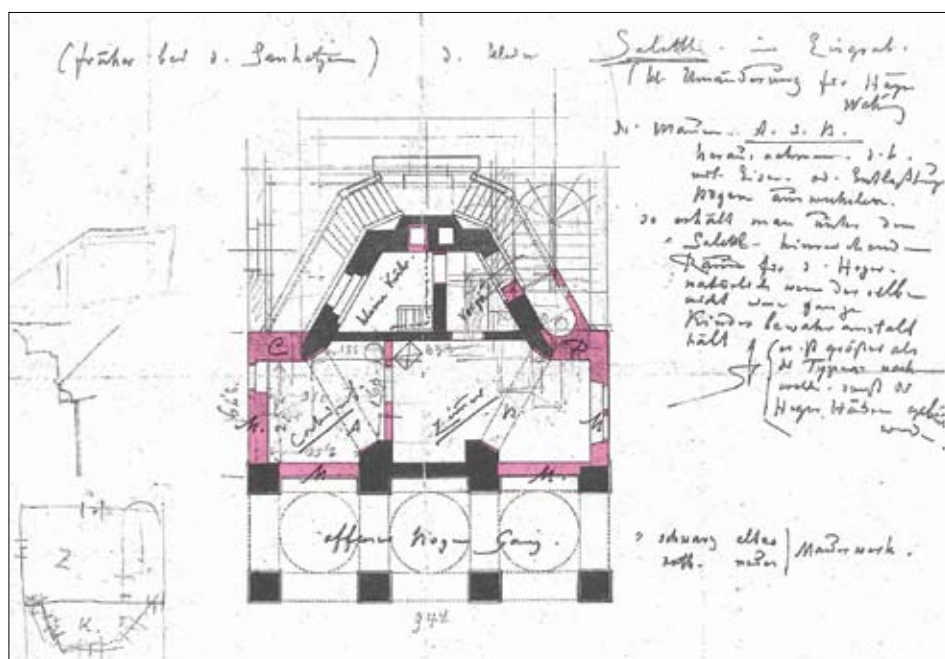
Využití objektu jako hájovny postupně převážilo nad jeho funkcí loveckého saletu. 16. června 1900 sepsal tehdejší vrchní lesmistr (Oberfor-

stmeister) Franz Janda žádost adresovanou městskému úřadu v Lednici o udělení stavebního povolení na rozšíření bytu hajného v tomto objektu (Jagdsalettel).¹⁵⁾ K tomu byl přiložen stavební plán zamýšlených úprav.¹⁶⁾ Plán je signován architektem Karlem Weinbrennerem (1856–1942) za knížecí stavební úřad v Lednici. Architekt působil mezi lety 1887 a 1910 jako jeho ředitel a jako knížecí architekt navrhl na panství velké množství veřejných i obytných objektů, mezi které patří i značný počet hájoven.¹⁷⁾ Rozšíření stávajícího objektu dle plánu se tentokrát odehrálo v zadní části stavby, kde byla odbourána celá zadní polovina původního šestibokého kubusu objektu a na jeho místě, v prodloužení bočních zdí, vystavěna část s pokojem a půlkruhovým schodištěm v obou podlažích.¹⁸⁾ Stavba byla zastřešena novou střechou. Byt hajného získal nový velký pokoj v přistavěné části, do bývalého pokoje byla přesunu-

ta kuchyň a sousední kabinet se změnil na komoru (*Speisek*). Ve středu objektu byl vystaven nový komín a na něj byla napojena kamna všech pokojů. Přistavěná část se v interiéru přízemí dosud projevuje odlišnou úrovní podlahy. Objekt se stal celkově kompaktním, z původního saletu zůstala kromě portiku jen část zdíva v podobě již zmiňovaného trojbokého rizalitu vystupujícího do lodžie. Pokud byla předchozí úprava vedena ještě snahou udržet iluzi původního loveckého saletu, stávající přestavba již tento charakter zcela setřela. Vrchnost měla sice i nadále pro své potřeby v patře kabinet a nový pokoj, z architektonického hlediska se však objekt již více přiblížil typu obytného domu.

Utilitární využití původních zahradních saletů bylo obecným trendem, jehož počátek spadá do doby kolem poloviny 19. století, a zcela se naplňuje za knížete Jana II. z Liechtensteinu (1840–1929). Důvodem byla nutnost zabezpečení objektů a zefektivnění jejich údržby. Provází ho stavební úpravy a rozšiřování obytných ploch, objevují se také nové hospodářské objekty v sousedství. Podobně jako v Loveckém záměčku byl byt hajného také v Janohradu a v letohrádku Belveder. Do Apollónova chrámu byl umístěn příbytek pro rybáře (a později i byt hlídače) a v protějším Rybníčním záměčku byt zahradníka.¹⁹⁾

Změny odrážející se v půdorysu objektu jsou zachyceny rovněž na situačních mapách území. Na nich je možné sledovat i změny podoby okolní krajiny. Z map stabilního katastru (1826)²⁰⁾ vycházejí mapy lesního revíru. Na

Obr. 4: Lednice, Lovecký záměček, plán přestavby, I. Klímek, 1888, (značeno na přiloženém listě); repro, originál Moravský zemský archiv v Brně, fond F 115 Liechtensteinský stavební úřad Lednice, č. 4390.

mapách z roku 1844 stojí salet (*JagdSchloss*) při vstupu do obory, kde zaujme její část západně od cesty směřující k Janohradu, popsána a vyobrazená jako anglická partie (*Englische Parthie*); je tedy pravděpodobné, že stavby byly původně vzájemně viditelné. Cesta z Lednice nebyla tehdy ještě lemovaná stromořadím.²¹⁾ To se objevuje na mapách z roku 1877, resp. pouze v úseku při obci Lednice ze severní strany cesty.²²⁾ Dle mladších map přetrvává tento stav minimálně do začátku 20. století, i když původní formovaná anglická partie již zanikla.

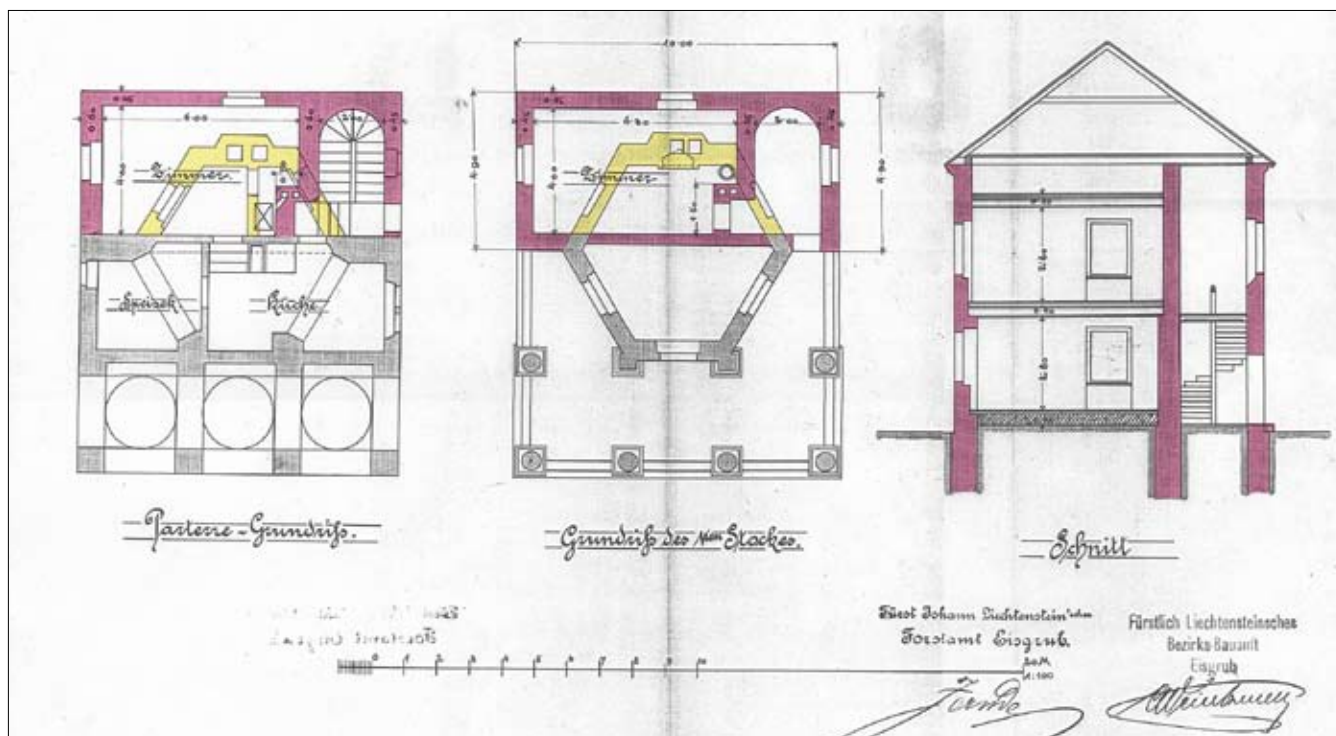
Z doby předválečné již nemáme žádné zprávy o dění na objektu. Sloužil i nadále jako obydlí hajného a na rozdíl od ostatních staveb lednicko-valtického areálu mu nebyla věnována pozornost (vč. pozornosti památkové péče). O tehdejším nezájmu ostatně svědčí i absence dobových vy-

obrazení na pohlednicích a minimum zmínek o objektu v tehdejších turistických průvodcích.²³⁾ Důvodem bylo do jisté míry znehodnocení uměleckých kvalit původní architektury.

Po konfiskaci majetku Liechtensteinů v roce 1945 byl objekt přidělen do majetku Státních lesů a v roce 1966 převeden na vodohospodářský odbor Okresního národního výboru v Břeclavi.²⁴⁾ Trvale nebyl užíván a udržován, teprve až v 70. letech byl opraven soukromou osobou. Opravy zahrnovaly řadu úprav v interiéru. V přízemí byla upravena podlaha a v přední části strop, kde byly zrušeny klenební pasy vynášející zdívo z původní trojboké části saletu v patře. Spolu s ním byla i vybetonována pod-

Obr. 5: Lednice, Lovecký záměček z alba fotografií hájoven (Original-Aufnahmen von forstwirtschaftlichen Objekten auf den Besitzungen Sr. Durchlaucht des regierenden Fürsten Johann von und zu Liechtenstein. Státní zámek Valtice, mobiliární fond, reprofoto).

Obr. 6: Lednice, Lovecký zámek, plán přestavby, K. Weinbrenner, 1900 (repro, originál Státní oblastní archiv Břeclav se sídlem v Mikulově, fond B 35 Archiv městečka Lednice, č. 270).

laha terasy. Starší prostor komory byl přepažen a byla zde zřízena koupelna s menší komorou, osvětlenou nově pro-
raženým okénkem. V pokojích byla osazena stávající vel-
ká členěná okna s okenicemi a došlo k prolomení nových
vstupů. Část balustrád nahradily plné parapetní zidky.²⁵⁾
Ze starších detailů se mnoho nedochovalo, ponecháno zů-
stalo dřevěné schodiště a okna a dveře trojboké části v pa-
trě. Beze změn zůstala pouze architektura portiku.

ZPĚT NA POČÁTEK – KE VZNIKU A AUTOROVÍ

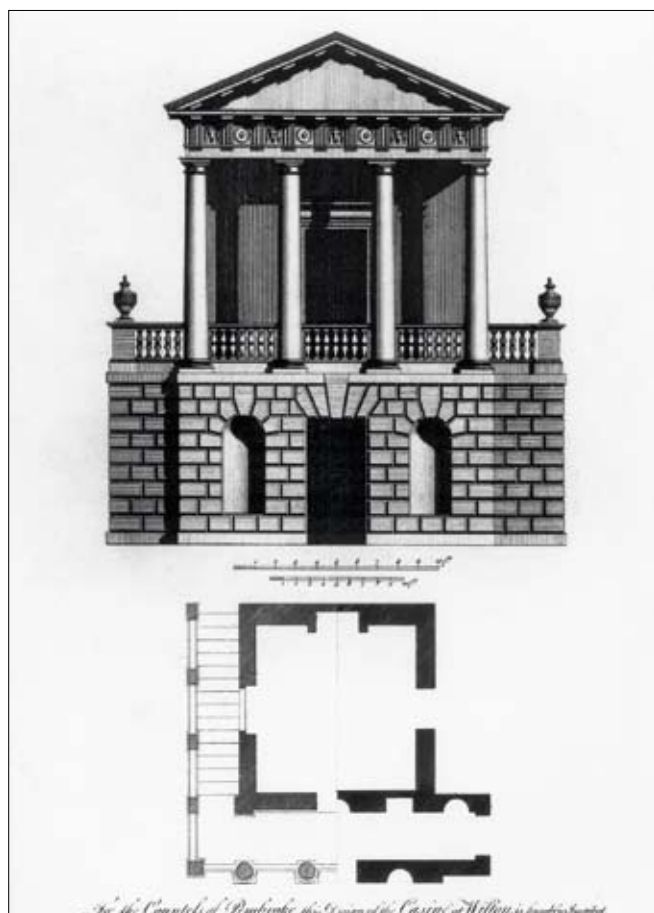
Vraťme se zpět k původnímu loveckému saletu. Podle
údaje J. Haderera byl Lovecký zámek postaven z pod-
nětu knížete Jana I. Josefa z Liechtensteinu roku 1806.
Někteří autoři se ovšem přiklání k vročení 1805. Dů-
vodem je skutečnost, že v roce 1805 došlo k vystřídání
vládnoucích knížat, v jejichž osobnostech se odráží od-
lišný přístup k formování lednicko-valtického zámecké-
ho parku, a objednavatelem tak mohl být ještě předchozí
kníže Alois I. Josef z Liechtensteinu (1759–1805). Jak
bylo popsáno podrobně na jiných místech, jeho koncepcí
krajinařských úprav byl park typu *jardin pittoresque*, sen-
timentální park s řadou drobných architektur ozvlášt-
ňujícího výrazu, jehož cílem mělo být především vyvo-
lávat různé emoce. Jádrem parku u Lednice byla obora
zv. Hvězda, křížení osmi alejí, v jejichž středu a na koncích
se nacházely drobné pavilony a kuriózní objekty. K nim
se postupně přidávaly další stavby v blízkém a širším
okolí zámku, jež spojovaly symbolické vztahy vycházející
z osvícenských idejí. Mladší kníže vedle toho preferoval
větší přirozenost a volnou nápodobu přírody. Ideálem byl
krajinařský park, do jehož kompozice jsou zapojovány
vodní plochy, skupiny dřevin a rostlin. Stavební aktivita
se postupně přesouvá i do vzdálenějších míst od zámku,
kde vznikají samostatné architektonicko-alegorické okr-

ky. Stylový pluralismus staveb nahrazují neoklasicistní
chrámky tvořící obraz antické Arkádie. Krajina je obho-
podařována jako okrasný statek (*ferme d'ormé*) – spojuje
užitek s estetickými kvalitami.²⁶⁾

Oba stavebníky v této etapě budování parku spojuje
architekt Josef Hardtmuth (1758–1816), tehdejší ředitel
stavebního úřadu v Lednici. Přes absenci pramenů se
předpokládá, že Hardtmuth je také autorem návrhu Lo-
veckého zámku. Jeho realizované stavby v lednickém
parku jsou velmi rozličné, mají však společnou určitou
sentimentální rovinu, v níž klasické tvarosloví je pouze
jedním z prostředků ozvláštňení hmoty.

ARCHITEKTONICKÉ ŘEŠENÍ

Lovecký zámek (*Jagdhaus* – Lovecký dům) tak, jak
byl postaven, byl podobně jako ostatní voluptární objekty
lednicko-valtického areálu dosti výraznou architekturou.
Specifičnost stavby spočívala nejen v její funkci, ale rovněž
ve formálním řešení. Výrazný portikus je aluzí sakrální
stavby, objekt však není typem chrámku, ani stavbou za-
hradní architektury symbolického významu nebo dokonce
výrazem personifikace související s antickou postavou. Je-
ho architektura vychází ze základního typu zahradního pa-
vilónu, tedy centrální stavby s kabinetem, formálně řešené
dle požadavků daných funkcí. Podle německé zahradní teo-
rie, prezentované v tehdy oblíbeném *Ideenmagazin*u, má být
pavilón (*lusthaus*) vybaven balkónem nebo galerií v patře
a má být umístěn na vyvýšeném místě tak, aby poskytoval
výhledy. V interiéru se mají nacházet sál, kabinety, scho-
diště, popř. kuchyně.²⁷⁾ Poslední díl *Ideenmagazin*u reaguje
již na dobovou angломánii a předkládá návrhy pro anglické
(přírodně krajinařské) parky. Vyhlídkový pavilón má mít
terasu, na kterou se vstupuje po vnějších schodištích z dů-
vodu volného výhledu. Klenutý suterén pak poskytuje v létě

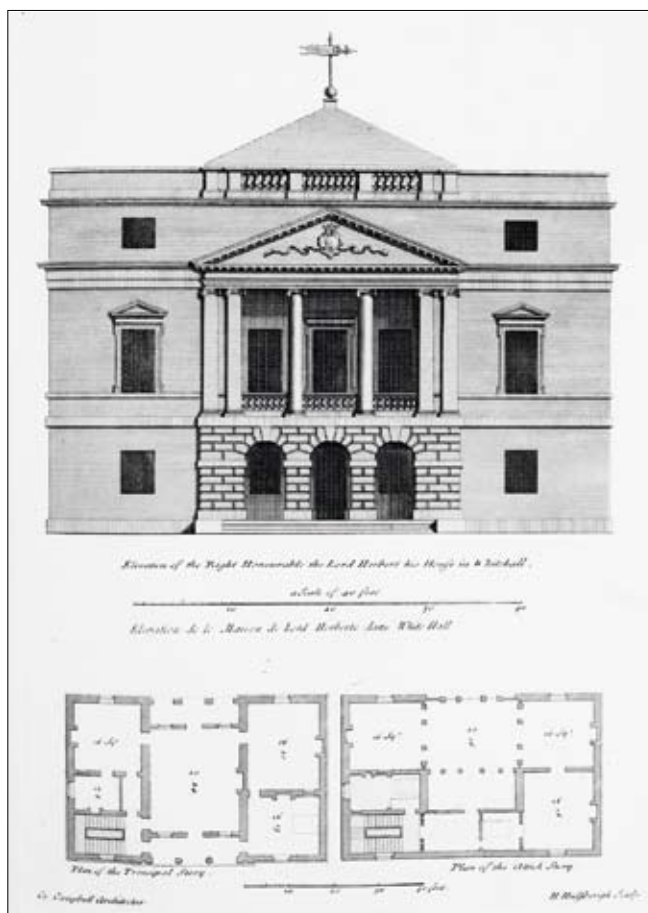

Obr. 7: W. Chambers, *Casino hraběte Pembroka ve Wiltonu* 1791 (repro z W. Chambers, *A Treatise on the Decorative Part of Civil Architecture*. London 1791, s. 37 (3. vydání; 1. vydání 1759).

chládek. Zajímavý je zde návrh „Lovecké věže“ (*Jagdhaus Thurm*), která má polygonální půdorys, aby mohla poskytovat lepší výhled na všechny strany.²⁸⁾ Tato idea jistě působila i při formování Loveckého zámku, který původně mohl nabídnout rovněž více než třičtvrtěkruhový výhled. Z hlediska funkce stavby byl ovšem nejdůležitější portikus, a proto je také její nejvýraznější částí. Naopak centrální pavilónová část s užitným zázemím byla potlačena.

Podobně jako dualita mezi reprezentativním průčelím a pohledově skrytým zázemím se na objektu projevuje i dualita dvou po sobě následujících stylových poloh. Klasicistní architektura počátku 19. století se vyznačuje přehledným členěním hmoty a jednoduchostí geometricky pojatých forem, vycházejících z antických vzorů. Hlavním prvkem, uplatňujícím se v průčelí stavby, bývá sloupový vysokého řádu nesoucí architráv završený často trojúhelným tympanonem. Právě tento motiv byl zvolen i pro portikus Loveckého zámku, zatímco jeho druhá, uzavřená část navazuje ještě jak půdorysem, tak i tektonickým členěním na architekturu 18. století, resp. na typ drobných zahradních staveb jako byly pavilónky či letohrádky.

Postavení klasické architektury v dobové architektonické teorii dokládá množství architektonických traktátů a vzorníků. Zde prezentované stavby se staly vzory i pro další evropské objednavatele zahradního umění. V souvislosti s Loveckým zámekem vyzdvihl P. Zatloukal obdobné drobné stavby, jež vyšly ze stejného ideového zdroje, a to chrám Flóry v zámeckém parku ve Wörlitz nebo

Obr. 8: C. Campbell, *dům Lorda Herberta ve Whitehallu* 1725 (repro z C. Campbell, *Vitruvius Britannicus or The British Architect*, 3. sv. London 1725, s. 48).

tzv. Římský dům ve Výmaru, obojí inspirované antickými chrámkami a pocházející z konce 18. století.²⁹⁾

Predsunutý portikus je také hlavním motivem anglické neopalladianské architektury. Pro zahradní architekturu přírodně krajinářských parků je pak zásadní dílo anglického architekta Wiliama Chamberse. Sám jej šířil v architektonických vzornících a v traktátu *Civil Architecture* prezentoval zahradní kasína, která varíují různé půdorysné tvary (oktagon, kruh, čtverec, kříž) sevřené sloupovým, anebo s předsunutým sloupovým na vysoké bázi prvního podlaží. Akcentování patra vychází z barokního strukturování profánní architektury (tzv. *piano nobile*) a bosáží zdobená plocha v přízemí je iluzí soklu. Nejvíce blízké Loveckému zámku je zde *Casino hraběte Pembroka* ve Wiltonu, představené rovněž P. Zatloukalem.³⁰⁾

S neopalladianskou architekturou je rovněž spjata i další v té době módní dílo *Vitruvius Britannicus*. Autor Colin Campbell zde rozvíjí její motivy v širokém poli architektonických úloh, a poskytuje tak množství podnětů pro další tvorbu. Vedle *Bagnia* v zahradě George Dodingtona v Eastbury předloženého P. Zatloukalem³¹⁾ lze upozornit na portiku Loveckého zámku blízké formální řešení v ústřední části průčelí domu Lorda Herberta ve Whitehallu.³²⁾

Je patrné, že původní koncept Loveckého zámku zcela zapadá do komplexu solitérů lednicko-valtického parku typu *jardin pittoresque*, stavěných na přelomu 18. a 19. století. Představoval určitou formální hříčku,

v níž antické formy – ačkoli jsou pouhou dekorací – naplňují estetickou kategorii vznešeného. Zároveň splňovaly požadavek kontrastu a jako celek vzbuzovaly u diváka překvapení a uspokojovaly jeho potřebu po nečekaném.

POZNÁMKY

- 1) P. Zatloukal – P. Krejčířík – O. Zatloukal, Lednicko-valtický areál. Praha 2012, s. 112.
- 2) Srov. archivní prameny – *Jagdschloss* (1840, 1844, 1877), *Jagdthauß* (1836, 1867) nebo *Jagdsalettl* (90. léta 19. století – počátek 20. století), ale též *Hegerhaus* (1891).
- 3) Předkládáme na tomto místě zjištění provedená v rámci stavebněhistorického průzkumu autorkou tohoto textu – viz L. Šabatová, Lovecký zámek – Lednice. Stavebněhistorický průzkum. Brno 2001 (nepublikováno, uloženo v archivu NPÚ ÚOP v Brně).
- 4) J. Haderer, Die schönen Bauten und Gartenanlagen Seiner Durchlaucht des regierenden Fürsten Johann von Liechtenstein, in: Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst, Jahr. 1, Wien 1829, s. 148 – viz úvodní text.
- 5) G. Wolny, Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert. Band II: Brünner Kreis. Brünn 1836, s. 324; J. V. Häufler, Schilderung von Eisgrub, Feldsberg und deren Umgebungen. Wien 1840, s. 32; H. Recht, Eisgrub in der Kunst seit 1660, Eisgrub dem bund der deutschen Südmährens, Brünn 10. und 11. Juni 1933, s. 9; I. Herrisch, Schilderung von Eisgrub und seiner Umgebung, Feldsberg, Kostel, Lundenburg, Neudeck, Nikolsburg, Voitelesbrunn usw. Brünn 1933, s. 33.
- 6) G. Wilhelm, Joseph Hardtmuth 1758-1816. Architekt und Erfinder. Wien - Köln 1990, s. 64-65; dále např. Z. Novák, Lednicko-valtický areál jako významný doklad krajinářské tvorby ve střední Evropě, Zprávy památkové péče 53, č. 1, 1993, s. 3; P. Zatloukal, Architektura 19. století. Katalog výstav Deset století architektury. Praha 2001, kat. č. 5.137, s. 155; Týž, Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750-1918 na Moravě a ve Slezsku. Olomouc 2002, s. 59; ad.
- 7) Moravský zemský archiv v Brně, fond F 115 Liechtensteinský stavební úřad Lednice, č. 4389.
- 8) M. Witzany, Marktgemeinde Eisgrub. Geschichtliche Mitteilungen aus der Zeit von 1800 bis Ende des Jahres 1906. Band III. Eisgrub 1907, s. 232.
- 9) Inventáře obsahují soupisy zařízení. MZA v Brně, fond F 63 Velkostatek Lednice, č. 327-330 (období let 1871-1886) a č. 1196-1197 (období let 1843-1867).
- 10) Tamtéž, č. 1201-1205 a 1223/IV/5 (období 1856-1876 a různě z let 1878-1919).
- 11) Moravský zemský archiv v Brně, fond F 115 Liechtensteinský stavební úřad Lednice, č. 4390.
- 12) M. Witzany, o. c. v pozn. 8, s. 234.
- 13) Realizované řešení je vykresleno barevně a popsáno v půdorysu a v popiskách. Do půdorysu, a současně i v drobné skice na okraji papíru, je tužkou zakresleno i rozšíření směrem do zadní části budovy spolu s vybudováním vnitřního schodiště do patra. Nelze jednoznačně říci, zda se jedná o variantní návrh, anebo mladší doplňky, vzniklé později v souvislosti s další přestavbou (viz dál).
- 14) Original-Aufnahmen von forstwirtschaftlichen Objekten auf den Besitzungen Sr. Durchlaucht des regierenden Fürsten Johann von und zu Liechtenstein. Státní zámek Valtice, mobiliární fond.
- 15) K lesmistru Franzovi Jandovi viz E. Reichel, Johann II. Fürst von und zu Liechtenstein. Eisgrub 1932, s. 131-132.
- 16) Státní oblastní archiv Břeclav se sídlem v Mikulově, fond B 35 Archiv města Lednice, č. 270.
- 17) E. Reichel, o. c. v pozn. 15, s. 104; P. Zatloukal – P. Krejčířík – O. Zatloukal, o. c. v pozn. 1, s. 179.
- 18) Srov. návrh zakreslený již na plánu z roku 1888.
- 19) L. Šabatová, Valtice - Belveder. Stavebněhistorický průzkum. Brno 2001 (nepublikováno, uloženo v archivu map a plánů NPÚ ÚOP v Brně); L. Šabatová – E. Staňková, Apollónův chrám, k. ú. Charvatská Nová Ves. Stavebněhistorický průzkum. Brno 2006-2007 (nepublikováno, uloženo v archivu map a plánů NPÚ ÚOP v Brně); P. Borský, Rybníční zámek, in: E. Kordiovský ed., Městečko Lednice. Lednice 2004, s. 445-453; D. Černoušková – P. Borský, Janův Hrad v lednicko-valtickém areálu, Průzkumy památek IV, č. 2, 1997, s. 115-122.
- 20) Lednice – Mapa stabilního katastru, císařské povinné otisky, Český úřad zeměměřičský a katastrální, sign. 1488/1.
- 21) Situační plány lesního revíru Dolní les na panství Lednice z roku

1844. Moravský zemský archiv v Brně, fond F 31 Liechtensteinská lesní zřizovací kancelář, č. 4402 a 4403.
- 22) Lednice – Katastrální mapa, 1877. Státní oblastní archiv Břeclav se sídlem v Mikulově, sbírka map a plánů, č. 223.
- 23) Führer durch sommerfrische Stadt Feldsberg und Umgebung, Feldsberg 1912; J. Makura, Führer durch Nikolsburg, Feldsberg, Eisgrub und in die Pollauer Berge. Nikolsburg 1921; J. Spáčil red., Lednice, její krásy, hospodářský význam a současné poměry. Lednice 1925.
- 24) NPÚ ÚOP v Brně, nový spisový archiv – složka Lednice.
- 25) Plánová dokumentace je v majetku současných majitelů. Podrobněji viz L. Šabatová, o. c. v pozn. 3.
- 26) Více viz P. Zatloukal, Apollónův chrám v Lednici. Teze přednášky ke jmenování profesorem v oboru architektura. Brno 2003. K vývoji lednicko-valtického parku naposledy P. Zatloukal – P. Krejčířík – O. Zatloukal, o. c. v pozn. 1.
- 27) J. G. Grohmann, Ideenmagazin für Liebhaber und Freude der Gartenkunst. Band III. Leipzig 1799.
- 28) J. G. Grohmann, Neues Ideen-magazin für Liebhaber von Gärten, englischen Anlagen und für Besitzer von Landgütern. Band V. Leipzig 1806.
- 29) P. Zatloukal, 2001, o. c. v pozn. 6, kat. č. 5.137, s. 155; Týž, 2002, o. c. v pozn. 6; Týž, o. c. v pozn. 26, s. 12.
- 30) W. Chambers, A Treatise on the Decorative Part of Civil Architecture. London 1791, s. 37 (3. vydání; 1. vydání 1759).
- 31) P. Zatloukal – P. Krejčířík – O. Zatloukal, o. c. v pozn. 1, s. 113.
- 32) C. Campbell, Vitruvius Britannicus or The British Architect, 3. sv. London 1725, s. 48.

DAS JAGDSCHLOSS IN LEDNICE – DIE ARCHITEKTUR- UND FUNKTIONSVERWANDLUNG EINES VOLUPTUARBAUES

Der Beitrag schließt an eine Reihe der monothematischen, den einzelnen Saletten des Parks von Lednice und Valtice (Eisgrub und Feldsberg, Bez. Břeclav [Lundenburg]) gewidmeten Artikel an. Er kommt aus der bauhistorischen Untersuchung heraus und präsentiert die bislang noch nicht veröffentlichten Tatsachen.

Das sog. Jagdschloss in der Nähe der Gemeinde Lednice (Eisgrub) stellt heute mit Ausnahme des dominanten neoklassizistischen Portikus ein verhältnismäßig wenig interessantes Bauwerk dar. Wie die Archivforschung zeigte, es handelt sich in der Tatsache um den Torso eines bemerkenswerten Gartensalettes, dessen ursprüngliche Gestalt nachfolgend die zweckbestimmten Adaptierungen zum Jägerhaus stufenweise verwischt hatten. Die Stilanalyse des Saletts zeigt zur Berechtigung der zugeschriebenen Urheberschaft des Architekten Joseph Hardtmuth und erklärt sein Vorhandensein im Kontext des Ausbaues des Eisgrub-Feldsberger Parks um 1806.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Lednice (Eisgrub, Bez. Břeclav [Lundenburg]), Jagdschloss, heutiger Zustand (Foto L. Šabatová, 2014).

Abb. 2: Lednice, Forstreviermappe mit dem Jagdschloss (in der Mitte) und der Hansenburg (nördlich von ihm), 1844. Ausschnitt (MZA [Mährisches Landesarchiv] Brno, Fonds F 31 Liechtensteinsche Forsterrichtungskanzlei, Nr. 4403).

Abb. 3: Lednice, Jagdschloss, Plan zur Auswechslung des Dachstuhls und zu den geringen Adaptierungen der Innenräume, J. Ohnsorg, nicht datiert (Repro, Original im MZA Brno, Fonds F 115 Liechtensteinsches Bauamt Lednice, Nr. 4389).

Abb. 4: Lednice, Jagdschloss, Umbauplan, I. Klimek, 1888 (bezeichnet auf dem beiliegenden Blatt – Repro, Original im MZA Brno, Fonds F 115 Liechtensteinsches Bauamt Lednice, Nr. 4390).

Abb. 5: Lednice, Jagdschloss, aus dem Fotoalbum „Original-Aufnahmen von forstwirtschaftlichen Objekten auf den Besitzungen Sr. Durchlaucht des regierenden Fürsten Johann von und zu Liechtenstein“, staatliches Schloss Valtice (Feldsberg, Bez. Břeclav), Mobilienfonds; Reprofoto.

Abb. 6: Lednice, Jagdschloss, Umbauplan, K. Weinbrenner, 1900 (Repro, Original im SOKA [Staatliches Bezirksarchiv] Břeclav mit dem Sitz in Mikulov [Nikolsburg], Fonds B 35 Archiv des Städtchens Lednice, Nr. 270).

Abb. 7: W. Chambers, Casino des Grafen Pembroke in Wilton 1791 (Repro aus W. Chambers, A Treatise on the Decorative Part of Civil Architecture. London 1791, S. 37 [3. Ausgabe]; 1. Ausgabe 1759).

Obr. 8: C. Campbell, Haus vom Lord Herbert in Whitehall 1725 (Repro aus C. Campbell, Vitruvius Britannicus or The British Architect, Bd. 3. London 1725, S. 48).

(Übersetzung J. Noll)